

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI
O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI

GIDROMETEOROLOGIYAGA
KIRISH

Toshkent – 2005

Ushbu "Gidrometeorologiyaga kirish" kursi gidrometeorologiya bakalavrlari uchun o'qiladigan birinchi maxsus kursdir. Mazkur kurs gidrosferaning tashkil etuvchilari bo'lgan daryolar, ko'llar, suv omborlari, yer osti suvlari, muzliklar, ularning o'ziga xos xususiyatlari hamda bu tashkil etuvchilarning o'zaro va atrof tabiiy muhit bilan ta'sirlari natijasida ro'y beradigan hodisalar qonuniyatlarini o'rganishga bag'ishlangan. Unda atrof – muhit, quruqlikdagi suv zahiralari, atmosfera havosi va okean suvlarini muhofaza qilish muammolariga alohida e'tibor qaratilgan.

Kursni o'rganish jarayonida talabalar suv xo'jaligida foydalaniladigan gidrotexnik inshootlar, gidrometrik o'lchov qurilmalari, suv tozalash inshootlari bilan tanishadilar, shuningdek, gidrometeorologik stansiyalar ish faolishyatini o'rganadilar.

Mualliflar: g.f.d. F.X. Hikmatov
dots. Z.S. Sirliboyeva

Ma'sul muharrir: dots. R.Y. Mahamadaliyev

Taqrizchilar: O'zR FA Suv muammolari instituti
Gidrologiya va gidrotexnika laboratoriyasi
mudiri, t.f.d. M.O.Yoqubov

O'zbekiston Milliy universiteti
Geografiya fakulteti Quruqlik gidrologiyasi
kafedrasida dotsenti S.R. Saidova

Muharrir: Yu.Sobirxonova

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Ilmiy kengashining 2004 yil 29 dekabrda qaroriga muvofiq nashrga tavsiya etilgan (4 – sonli bayonnoma).

So'z boshi

"Gidrometeorologiyaga kirish" gidrometeorologiya bakalavrlari uchun o'qiladigan birinchi maxsus kursdir. Kursning maqsadi talabalarni gidrometeorologiya yo'nalishida o'qitiladigan fanlar tizimi, gidrologiya fanining rivojlanish tarixi, dala tadqiqot ishlari va ilmiy izlanishlarda qo'llaniladigan usullar bilan tanishtirish hamda ularga atrof muhit, quruqlikdagi suv zahiralari, atmosfera havosi va okean suvlarini muhofaza qilish haqida umumiy tushunchalar berishdan iborat.

Kursni o'rganishda mavzularning soatlar bo'yicha taqsimlanishi quyidagi jadvalda keltirilgan.

1 – jadval

*"Gidrometeorologiyaga kirish" kursidan ma'ruzalar
matniga keltirilgan mavzular rejası.*

T.R	Mavzular nomi	Ajratilgan soat
1	Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Geografiya fakulteti	2*
2	Kursning maqsadi va vazifalari	1
3	Fanning rivojlanish tarixi	1
4	Tabiatda suvning aylanishi	1
5	Atmosfera yog'inlari (1 – amaliy mashg'ulot)	1+6**
6	Qor va qor qoplamining fizik xususiyatlari	1
7	Bo'g'lanish turlari va ularni aniqlash usullari	2
8	Muzliklar, hosil bo'lishi, rejimi	2
9	Yer osti suvlari	1
10	Daryolar (2 – amaliy mashg'ulot)	1+6
11	Daryolarning suv rejimi elementlari va ularni kuzatish usullari (3 – amaliy mashg'ulot)	1+5
12	Daryolarning suv rejimi fazalari (4 – amaliy mashg'ulot)	1+5
13	Daryolarning to'yinish manbalari (5 – amaliy mashg'ulot)	1+5
14	Ko'llar va suv omborlari	1
15	Suv resurlari va ularni muhofaza qilish	1
	Hammasi	18+27

Izoh: * – ma'ruza, ** – amaliy mashg'ulot.

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy Universiteti Geografiya fakulteti

Universitetimiz milliy ziyolilarimiz tashabbusi bilan 1918 yilning 12 mayida Xalq universiteti sifatida tashkil topgan. Keyinchalik u O‘rta Osiyo Davlat universiteti, Toshkent Davlat universiteti deb atalgan.

2000 yilning 28 yanvarida O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimovning Farmoni bilan Toshkent davlat universitetiga "O‘zbekiston Milliy universiteti" maqomi berildi.

O‘zbekiston Milliy universiteti tarkibidan O‘rta Osiyodagi bir qancha oliy o‘quv yurtlari va ilmiy tekshirish institutlari ajralib chiqqan. Jumladan, universitet fakultetlari negizida:

- Tuproqshunoslik va geobotanika instituti (Toshkent);
- Pomir biostansiyasi (Tojikiston);
- O‘rta Osiyo geologiya – qidiruv instituti;
- O‘rta Osiyo industrial instituti;
- O‘rta Osiyo qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalashtirish instituti;
- O‘rta Osiyo qurilish instituti;
- O‘rta Osiyo moliya – iqtisod instituti;
- O‘rta Osiyo paxtachilik instituti;
- O‘rta Osiyo energetika instituti;
- Tojikiston agropedagogika instituti;
- Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiya – lashtirish instituti;
- Toshkent tibbiyot instituti;
- Toshkent qishloq xo‘jaligi instituti;
- Tojik qishloq xo‘jalik instituti;
- Samarqand xalq xo‘jaligi instituti va boshqalar tashkil topgan.

Hozirgi kunda universitetda 15 fakultet, Tillar markazi, Amaliy fizika ilmiy tekshirish instituti, Oliy Pedagogika instituti mavjud. Ilmiy – tadqiqot bo‘limi qoshida amaliy ekologiya va tabiatdan samarali foydalanish ilmiy tadqiqot bo‘limi, Botanika bog‘i, 17 ta ilmiy laboratoriya faoliyat ko‘rsatmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasining tarmoq institutlari bilan universitetimiz fakultetlari orasida muntazam ilmiy hamkorlik o‘rnatilgan. Jumladan, mexanika – matematika, fakultet akademiyaning Matematika instituti bilan Mexanika – matematika fakulteti Mexanika va inshootlar seysmik mustahkamligi instituti bilan, fizika fakulteti Fizika – texnika instituti, Yadro fizikasi instituti, Astronomiya instituti bilan, kimyo fakulteti – Polimerlar kimyosi va fizikasi instituti, Umumiy va noorganik kimyo instituti, Biorganik

kimyo instituti bilan, geologiya fakulteti Geologiya va geofizika instituti bilan, geografiya fakulteti Seysmologiya instituti, Suv muammolari instituti bilan, Biologiya fakulteti Mikrobiologiya instituti bilan ilmiy – amaliy hamkorlik o'rnatgan.

Universitetimiz rektori fizika – matematika fanlari doktori, professor Ravshan Rajabovich Ashurov matematika sohasida taniqli olim, M.V.Lomonosov nomidagi Moskva Davlat universitetining Mexanika – matematika fakultetini tugatgan.

Bugungi kunda universitetda yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashga alohida e'tibor berilmoqda. Universitetni tugatgan bakalavrlar o'z sohasi bo'yicha fundamental bilimga ega, mustaqil fikrlashga, kerakli ma'lumotni tez va to'g'ri izlab topishga qodir bo'lgan, O'zbekistonning rivojiga o'z hissasini qo'sha oladigan, o'z xalqi tarixini, madaniyatini chuqur biladigan, zehnli, barkamol inson bo'lishi lozim.

Quyida geografiya fakultet haqida qisqacha ma'lumotlarni keltiramiz.

Dekan – geografiya fanlari nomzodi, dotsent Ravshan Yo'ldoshevich Mahamadiyev.

Ilmiy ishlar bo'yicha dekan muovini – geografiya fanlari nomzodi, dotsent Egamberdiyev Asomberdi Egamberdiyevich.

O'quv ishlari bo'yicha dekan muovini – katta o'qituvchi Mahmudjon Jaloliddinovich Boltayev.

Ma'naviy va ma'rifiy ishlar bo'yicha dekan muovini – katta o'qituvchi Shavkat Sharipov.

O'zbekiston Milliy Universitetida oliy ma'lumotli geograf – mutaxassislar tayyorlash 1935 yildan boshlangan.

Universitetda dastlabki geografiya kabineti va kafedralari yigirmanchi yillar boshidanoq tashkil etila boshlagan. Chunonchi, 1920 yili universitetning harbiy fakultetida Turkiston geografiyasi kafedrasi tashkil etilgan bo'lib, unga O'rta Osiyoning yirik tadqiqotchisi taniqli geograf, professor N.L.Korjenevskiy rahbarlik qilgan. 1921 yili geodeziya kafedrasi tashkil etilib, unga professor N.I. Lebedinskiy mudirlik qilgan.

1935 yili universitetda geologiya – tuproqshunoslik – geografiya fakulteti ochildi. Yangi fakultet qoshida shu yildayoq tabiiy va iqtisodiy geografiya kafedrasi tashkil etildi. 1939 yilning kuzida fakultetni dastlabki geograflar bitirib chiqdilar.

1945 yili mustaqil geografiya fakulteti tashkil etildi. U o'zining oltinchi yillik faoliyati davomida O'zbekistonda geografiya fanining va oliy geografiya ta'limining yirik markaziga aylandi. Hozirgi kunda fakultet tarkibida quyidagi beshta kafedra faoliyat ko'rsatmoqda: quruqlik gidrologiyasi, tabiiy geografiya va geografiya o'qitish